

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש החסידי סוכטשוב
כולל חסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרב ר' משה סנה זצ"ל
בית מדרש
למניחי שיעור "דף היומי"
רחוב סופר 1 ת.ד. 411 כיכר סוכטשוב

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ד ט"ו ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

כס"ד, י"א אדר א' תשס"ה

מסכת נדרים נ"ח-ס"ד

גליון מס' 456

- ◆ ביטול ברוב מחיל הגדרות חדשות?
- ◆ חוטי ציצית שהתערבו
- ◆ בצלים שחלק מכל בצל מעושר
- ◆ מדוע התאריכים אינם מתאימים?
- ◆ מצבה עתיקה עם תאריכים מוזרים

השבוע בגליון

- ◆ תאריכים מוזרים באגרת רב שריא גאון
- ◆ האם כלי המקדש נותרו בקדושתם לאחר החורבן?

- ◆ המוכס שהבטיח שלא יאכל בשר ולא ישתה יין אם לא יחזיר את ההלוואות
- ◆ נס ההתפקחות
- ◆ גיוס כספים
- ◆ התרוששות אינה אונס?

דף נט/א ליטבא בצלים שתיקנה

ביטול ברוב מחיל הגדרות חדשות?

סוגיות רבות בש"ס עוסקות בהלכות תערובת של איסור והיתר, כמו גם סוגייתנו. הלכות אלו עוסקות בחפצים או מאכלים שהתערבו, וכגון, תערובת שנוצרה ממאכל איסור וממאכל היתר, הרי המיעוט בטל ברוב. אם מאכל ההיתר הוא הרוב - בטל מיעוט האיסור והתערובת כולה מותרת (עיי' "שולחן ערוך" י"ד ס' ק"ט סעי' א' שהוא דווקא "מין במינו" וביבש; עיי"ש טעם הדבר).

חוטי ציצית שהתערבו: בגליון 257 הצגנו את החקירה הבאה: האם "ביטול ברוב" מסוגל לייצר דינים חדשים, או שמא בכוחו לסלק דינים ישנים בלבד. כלומר, אנו יודעים כי מאכל אסור שנפל לתוך מאכל היתר והתערב בו, מאבד את איסורו - אם הוא מיעוט - מדין "ביטול ברוב", ולאחר שנסתלק איסורו הוא מותר באכילה. הוסרה המניעה לאכלו. ברם, האם ביטול ברוב יכול להחיל הגדרות חדשות על החפץ שהתבטל? וכגון: כפי שנשאל בעל "עונג יום טוב" (ש"ת סימן ד'), כיצד יש לנהוג בערימת חוטי ציצית, זהים לחלוטין זה לזה, אשר רובם נטוו "לשמה" כדת וכדין, לשם מצוות ציצית, (ראה "שולחן ערוך" א"ח ס' י"א סעי' א'), ומיעוטם פסולים לשימוש מאחר שנעשו שלא כדין. האם גם במקרה זה נאמר, כי התערובת כולה מותרת לשימוש, מאחר שחוטי הציצית הפסולים בטלים ברוב החוטים הכשרים.

בצלים שחלק מכל בצל מעושר: בסוגייתנו אנו למדים על המקרה הבא: אדם נטל בצלים שכבר הופרשו עליהם תרומות ומעשרות וזרעם באדמה. הם הוסיפו לגדול באדמה ואחר כך תלשם. עתה בכל בצל יש תערובת, חלק מהם כבר מתוקן ואינו טבל ואילו החלק החדש - טבל, כי מעולם לא הופרשו עליו תרומות ומעשרות.

מה דינם של בצלים אלה? רבי יוחנן פוסק: "מתעשרת לפי כולה". כלומר, יש להחשיב את כל הבצלים כאינם מעושרים, שהרי הרוב קובע, ולפיכך יש להפריש מעשר עבור כולם. רב חסדא דוחה את דבריו בטענה: "היתר שבהן להיכן הלך?" - כיצד אפשר להתייחס אל כל הבצלים כבלתי מעושרים? להיכן נעלם היתרם של חלקי הבצל שכבר עושרו! יש, איפוא, להפריש מעשר רק כנגד כמות הבצל שאינו מעושר.

לכאורה, רב חסדא מציג בבהירות את הצד הראשון בחקירה שהבאנו, ולדעתו ביטול ברוב אינו משנה הגדרות אלא מסיר איסורים בלבד. כלומר, רוב הבצלים הבלתי מעושרים אינו גורם לכך שמיעוט הבצלים המעושרים נחשבים כבלתי מעושרים!

דבר העורך

הדף שלי

לכבוד מערכת מאורות הדף היומי שלום. אני חייב להרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א את העובדה שזיכיתי לקבוע עיתים לתורה בכל יום, בשיעור הדף היומי. ההתחלה לא היתה קלה, אך ההרגשה הנפלאה חיפתה על הכל והיום - אין מאושר ממני! **לאחר** שנתיים וחצי של לימוד דף היומי, אני רוצה לשתף אתכם בתחושותיי הגואים מידי יום, ואם תמצאו בזה שימוש ללומדי הדף היומי, או ליהודים שעדיין לא הצטרפו ללימוד הדף היומי, והיה זה שכרי.

- **לפני** שנים שמעתי סיפור מדהים על מוהל וותיק. היה זה מוהל שכבר זכה למול אלפי תינוקות מכל החוגים ומכל העדות. באחד הימים התקבל בביתו טלפון. מן הצד השני של האפרכסת בקע קול נרגש: "המוהל?!"
- "שלום וברכה".
- "בן נולד לנו, ונשמח מאד אם תוכל למול אותו". קולו כמעט נשנק.
- "בשמחה רבה. באיזה יום הברית?". מן העבר השני - דממה.
- **כעבור** רגעים מספר שבה נשימתו של האב הנרגש. המוהל כבר הבין כי לפניו מקרה משמח במיוחד. "כמה זמן חיכתם לו", שאל. "עשרים ושתים שנים" השיב האב. כעת גם המוהל היה מרוגש. האב חזר פעמיים ושלש על כתובתו עד שהמוהל הצליח לרשמה כיאות. **בהגיע** יום הברית נפעם המוהל ונרגש, השכים קום לתפילת וותיקין. הוא קיבל בהבנה את בקשת האב לערוך את הברית בשבע בבוקר; זמן כה רב המתינו וציפו לתינוק, גם אם היו עורכים

לעילוי נשמת
מרת **מלה (מחלה) זיסר** ע"ה בת ר' יוסף ז"ל
נלב"ע י' באדר תשס"א **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ד **אהרן חיים פרנס** ז"ל
ב"ר אלימלך ז"ל
נלב"ע י"ד באדר תשנ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע ט"ז באדר תשל"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידינו **משפחות הלפרן**
קרית קריניצי - גבעת שמואל

לעילוי נשמת
מרת **יהודית גיפמן** ע"ה
בת ר' יוסף חיים ז"ל
נלב"ע י"א בשבט תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **אילן גיפמן** הי"ו
ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

ביטול ברוב אינו מבטל מיעוט גלוי: ברם, ה"אור שמח" (הלכות מאכלות אסורות פרק ט"ו הלכה י', ד"ה "ויש להוסיף") מסביר כי נידון שונה לחלוטין לפנינו. טענתו של רב חסדא מבוססת על כלל יסודי ופשוט בדיני ביטול ברוב. כאשר המיעוט שהתערב ברוב ניכר וגלוי, מובן לכל שאין חל הכלל ביטול ברוב. למשל, אם נפלה חתיכת בשר חזיר לקדרת בשר כשר ובשר החזיר ניכר ואפשר להוציאו, אין זו **תערובת** ולפיכך החזיר אסור באכילה. מעתה, כשם שאם אפשר להבחין עין בעין בין שני חלקי התערובת אין המיעוט בטל ברוב, כך גם אם אפשר להבחין בין שני החלקים מבחינה הלכתית - אין חל הכלל ביטול ברוב. כלומר, הן בעל הבצלים יכול ליטול בצלים ממקום אחר ולהודיע כי הוא מפרישם כתרומה ומעשרות עבור אותם הבצלים שאינם מעושרים, ואף על פי שאין הוא יודע מי הוא הבצל המועשר ומי אינו מעושר - ההפרשה אכן תחול על הבצלים שאינם מעושרים בלבד. נמצא שקיימת דרך להבחין בין שני חלקי התערובת ולכן לא חל דין ביטול ברוב... זהו שטען רב חסדא "היתר שבהן להיכן הלך", לא מפני שדין "ביטול ברוב" אינו מחיל הגדרות חדשות, אלא מפני שבמקרה זה דין ביטול ברוב אינו חל כלל.

דף ס/ב וראש חודש להבא

מדוע התאריכים אינם מתאימים?

מזה שנים רבות אין החודשים נקבעים על ידי בית דין לפי עדות עדים שראו את מולד הלבנה, אלא על ידי לוח שתיקן הלל האמורא, בן רבי יהודה נשיאה שהיה נכדו של רבינו הקדוש מסדר המשנה. לוח זה מושתת על כללים בלתי משתנים ולפיו ניתן לחשב באיזה יום בשבוע חל חג מסוים וכדומה, מלפני אלף וחמש מאות שנים ועד עולם.

מצבה עתיקה עם תאריכים מוזרים: והנה, בעיר צוער נתגלתה לפני כמה עשרות שנים מצבת אבן עתיקה מאוד ובה נאמר כי הקבור בה "מיתת ביום תלתה, בחד עשר יומין בירח אלול, בשת דשמיטתא, דהיא שנת ארבע מאה ותלתין וחמש שנין לחרבן בית מקדשה על ישראל שלום". תרגום: נפטר ביום שלישי, ב"א באלול, בשנת השמיטה, שהיא השנה הארבע מאות ושלושים וחמש לחורבן בית המקדש.

חורבן בית המקדש השני אירע בשנת ג' אלפים תכ"ט [69 למניינם]. השנה ה-435 לחורבנו היא, איפוא, שנת ד' אלפים רס"ג. שנה זו היא אכן שנת שמיטה, אך עיון בלוח מעלה כי י"א באלול חל בה ביום **רביעי** ולא ביום שלישי. זאת, ועוד: בלוח שתקן הלל לעולם י"א באלול אינו חל ביום שלישי, כי אז א' בתשרי יחול ביום ראשון והרי ידוע הכלל "לא אד"ו ראש" - לעולם אין יומו הראשון של ראש השנה חל בימים ראשון, רביעי ושלישי. היו שביקשו להסיק מכך כי כללי הלוח לא קויימו תמיד באותן שנים - סוף תקופת האמוראים. אחרים הגיהו ותיקנו את נוסח המצבה כדי להתאימה ללוח.

תאריכים מוזרים באגרת רב שרירא גאון: מאות שנים אחר כך, בסוף תקופת הגאונים, כתב רב שרירא גאון את אגרתו המפורסמת, בה הקדיש חלק נכבד לפירוט קורות תקופת הגאונים בדיוק נמרץ, כולל תאריכים. באגרתו כתב בין היתר כי "בארבע בשבא, דהוא י"ג כסלו דשנת תתי"א, שכיב רבינא אבנא בריה דרב הונא". השנים המנויות כאן הן למניין שטרות המתחיל בשנת ג'ת", ולפי מניין השנים שאנו נוהגים בו עולה מדבריו כי ביום רביעי, ב"ג בכסלו, בשנת ד"ר"ס נפטר רבינא. אך לפי הלוח שבידינו באותה שנה י"ג בכסלו לא חל ביום רביעי! אכן, במהדורות אחדות של אגרתו הגיהו את מניין השנה והזיחוהו קדם ואחור כדי להתאימו ללוח השנה.

ובכן, פתרון התעלומות הללו פשוט ביותר.

מנו את ימי החודש מראש חודש הראשון: בגמרתנו נאמר כי האוסר על עצמו בנדר דבר מסוים "בחודש זה", נדרו אינו כולל את היום השלושים של החודש. כלומר: ישנם חדשים שלהם שני ימים המכונים ראש חודש [מנהג זה נותר מן הימים בהם ראשי החודשים נקבעו לפי בית דין וביום השלושים של החודש נהגו ראש חודש, שמא בערוב היום יבואו עדים ובית דין יכריזו בסוף היום שיום זה הוא ראש חודש. לעיתים לא באו עדים ביום השלושים אלא ביום שאחריו וכך נהגו יומיים ראש חודש וכמבואר בירושלמי, תענית פרק ד' הלכה ג', מן הפסוק בשמואל א' הנקרא בהפטר: "מחר חודש"]. ראש החודש הראשון הוא ביום השלושים של החודש שחלף, המכונה חודש 'מלא', שיש בו שלושים ימים, וראש חודש השני הוא ביום הראשון של החודש הבא. מאחר שבלשון בני אדם ראש חודש שחל ביום השלושים נחשב כשייך לחודש הבא, אף על פי שבאמת הוא היום השלושים של החודש החולף - נדרו מסתיים ביום העשרים ותשעה ואינו חל גם על יום השלושים.

הר"ן מסיק מן הדברים כי גם בתאריכים שבראשי השטרות כותבים **א' לחודש הבא**. וכגון: במקום ל' שבט יש לכתוב א' באדר, אף על פי שהיום הראשון של חודש אדר הוא בראש החודש השני. כלומר, אף על פי שלעניין ימי החודש לגבי המועדים הכל יודעים שהתאריך נקבע לפי היום השני של ראש חודש, שהוא א' דראש חודש בדיני התורה, מכל מקום לשון בני אדם לחוד ולשון התורה לחוד, והם נהגו לכנות את יום ראש החודש השני כב' בחודש.

כך גם הנהיג הרשב"א בברצלונה הלכה למעשה (שו"ת הרשב"א ח"ו סי' קז, מובא בתשב"ץ ח"א סי' קכג); כך נהגו בגירונדה (תשב"ץ סם), וכך הורו ראשונים נוספים (ראה או"ז סנהדרין פ"ד אותיות צב-צה, הגהות מיימוניות עדות ב/ד, ועוד).

את הברית בחמש בבוקר היה מבין לליבם. בתפילת שחרית התפלל המוהל בלב הומה לריבון העולמים כי הרך העומד להימול, יגדל לתורה, לחופה ולמעשים טובים, לתפארת בני משפחתו. בדרכו אל הברית כבר עלו בעיני רוחו דמויותיהם של בני משפחה נרגשים, ידידים ומכרים עם ברק בעיניים, ובאזניו כבר שמע את עזרת הנשים הומייה מתמיך.

הוא הקפיד להגיע אל האולם רבע שעה לפני המועד הנקוב. איש לא היה שם. בשעה היעודה נכנס האב, בידו כרית הברית, ובלא אומר ודברים חיבוקו המוהל, טפח על גבו, הלם על כתפו ונפנה להכין את כליו בחיור רוטט. טיפין טיפין זרמו אל האולם אנשים מנומנמים. חלקם כבר הספיקו להלביש את ילדיהם שבבית ואחרים המתינו בדריכות לעריכת הברית כדי לשוב לביתם ולהתחיל את מה שהיה עליהם כבר לסיים. בני משפחה ניגשו פה ושם, הביעו את התפעלותם מן העריכה הנאה של השולחנות, החליפו מבט עם אבי הבן ושוחחו בינם לבין עצמם על הא ועל דא. **עשרים** ושתיים שנה, חשב לעצמו המוהל, והם פה משוחחים על עריכת השולחנות? אי אפשר להבין את העולם! כשנמנו עשרה משתתפים, הורה האב למוהל להתחיל בברית.

"קוועטרו! ברית קודש!" האב ספק זעק ספק בכה ספק ניגן את ברכת "שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". הקהל הגיב ב"אמן", שאין בו לא ניגון ולא התרגשות נדירה. אמן, ויקרא שמו בישראל... "ביבבה פלט האב את שם בנו הנולד לו במזל טוב ושה לטמון את ראשו בטליתו. **עם** סיום הברית הבחין המוהל בגודל ילדים המקיף את אבי הבן בקריאות "אבא, אני אקח את שלשת הקטנים למטפלה, ונעמי תשמור כאן על ארבע הבנות. אחר כך נשאר כאן אנתנו, רק חמשת הגדולים". ותצילנה אוזניו, האיש חמד עמו לצון, או שמא דמיונות יתר תוכפים עליו וכופים עצמם על מחשבתו.

הוא פנה עם האב לקרן-זווית, "כבר חמשה ימים אני נרגש כפי שלא הייתי מעודי, עשרים ושתיים שנה אמרת לי! עכשיו אני רואה שבלי עין הרע אתה מוקף בחבילי חבילות!". **אם** הובנת? שלא כיאות, אני מבקש את סליחתך, התנצל האב מעומק ליבו. נישאתי לפני עשרים ונשתל שנים. כן, נולדו לי כבר יותר ממניין ילדים, ברוך הוא וברוך שמו, מה בכך? היש בעצם קיומם כדי להפחית מעוצמת שמחתי? זכיתי במתנה מופלאה, בן יהודי, נשמה טהורה וקדושה, אותה אגדל, בסייעתא דשמיא, לתורה ולחופה ולמעשים טובים. אתה מבין?

שמעתי ממגיד השיעור שלי, שה'חפץ חיים" זצ"ל מסר בשם אחד מגדולי הדורות הקודמים, כי שלשה דברים יעמיד אדם מול עיניו: בכל יום יחוש שהיום הוא היום הראשון והאחרון בימי חייו ועלי לנצלו כאדם שיווד לעולם ליום אחד בלבד בו עליו להספיק ככל יכולתו. כל דף הגמרא שהוא לומד, יחוש שזהו דף הגמרא היחיד שלמד אי פעם וילמד אי פעם. לעולם ירגיש כי הוא יחיד בעולם כולו, המצווה על לימוד התורה ובו תלוי כל העולם!

יהודים יקרים!

בכל יום כשאני יושב ללמוד את הדף היומי אני חש כבן יחיד בעולמו של הקב"ה, והדף היומי הוא עבורי **הדף**! תחושת אושר עילאית זו זכיתי להרגיש בשנים האחרונות. אשרי העם שככה לו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ונא נפרסם זאת בע"ה בטרור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

מענה לשון

דף ס/ב מהו דתימא יומי דשבתא קאמר; קמ"ל

שבעה ימי שבתא

מובנה הרגיל של המלה "שבת": היום השביעי בשבוע, זמן השביתה ממלאכה. ממשמע זה "הועתקה" מילה זו לציין את כל פרק הזמן שמסתיים ב"שבת", כלומר **שבעת ימי השבוע** מראשון בשבת ועד ליום שבת קודש; אך לפעמים מדובר על פרק זמן של **שבעה ימים** ללא קשר לימי השבוע (ראה: ויקרא כג-טו; ישעיה סו/כג).

כך שנינו בריש פרק שמיני במסכתנו (ס/א): "קונם יין שאיני טועם... שבת זו" - אסור בכל השבת (= השבוע), ושבת (=יום ש"ק) לשעבר... אם אמר... **שבת אחת**... אסור מיום ליום" וביאר הר"ן את הרישא: "ויום שבת עצמו בכלל אסור של שבוע שעבר, דכי אמרי אינשי 'שבת זו' - דעתייהו על ימי החול הבאים ועל יום השבת". על הרישא של משנה זו הקשו בתלמוד הבבלי (ב/ב): "פשיטא" (דשבת דינו כלשעבר; ר"ן), ותרצו: "מהו דתימא יומי דשבתא קאמר; קמ"ל". וביאר שם הר"ן: "דכיון שימי החול קרו 'יומי שבת', נימא שלהם לבדם נתכיון, ולא לאסור על עצמו יין בשבת; קמשמע לך".

ברם בסופה של המשנה, שנגזר "קונם יין שאני טועם **שבת אחת**" - הרי זה אסור **שבעה ימים** מעת לעת (ראה: רמב"ם הלכות נדרים פ"ה ה"ב). לסיכום, המילה "שבת" מופיעה במשנתנו בשלושה מובנים שונים:

- 1) ברישא: "קונם יין שאני טועם... **שבת זו** - אסור בכל **השבת**" - היינו שבעת ימי השבוע מיום ראשון ועד לשבת קודש.
- 2) **ושבת** (-היינו: יום שבת קודש) לשעבר.
- 3) ובסיפא: "אמר **שבת אחת**... אסור מיום ליום" - היינו פרק זמן של שבעה ימים "מיום ליום".

פנינים

דף סב/א אוי לו לטרפון שזה הורגו

השם גרם

לא אמר: 'אוי לי' אלא 'אוי לו לטרפון'. חושש חשש כי שמו **טרפון** גורם **שיטרף** ויהרג על ידי אחרים (מלשון "**טרוף** טורף יוסף"). זוהי כוונתו: אוי לו לשם טרפון שבעטיו אני נהרג... ("בן יהוידע").

דף סב/א ואל תעשה קרדום

סולם לעלות עלי

אמר הגר"י מסלסל צ"ל: הלומד לשם פרנסה הרי הוא דומה לאותו עני שהוציא את כרכי הש"ס הגדולים. סדרם בערימה כמין מדרגות ועלה עליהם כדי ליטול גלוסקה שהונחה מעל הארון... ("חיי המוסר").

דף סב/א אל תעשה קרדום... אל תעשה עטרה

זהירות מחילול השם

במסכת דרך ארץ (פרק ב') נאמר, שלא לעשותם 'קרדום וכעטרה'.

פטר הדברים שבעוד שכאן מדברים לכל אדם, הרי ששם האזהרה היא לתלמיד חכם: עליו להזהר אף שלא לעשות דבר **הדומה** לקרדום ולעטרה, מפני חילול השם ("לשמעו בלימודים").

דף סד/ב ארבעה חשובין כמת

המכנה המשותף

המכנה המשותף בין כולם, שיש בהם שוני מהשאר, שוני הגורם להם לריחוק מסויים; על עני נאמר, "ודל מרעו יפרד". על מצורע נאמר "בדד ישב". הסומא אף הוא אינו נהנה מחברת בני אדם שכן אינו יושב עמם.

המכנה המשותף ביניהם למת הוא שהמוות אף הוא הפרדות - "כי המות יפריד..." לכן חשובים הם כמת (לקוטי בתר לקוטי בשם עיני יצחק).

מעתה הכל מיושב. חודש אלול שנחקק על המצבה העתיקה וחודש כסלו שהזכיר רב שרירא גאון באגרתו באו לאחר חודשים מלאים בני שלושים ימים [כן הוא תמיד שאב ושבת מעוברים, וחשון פעמים מעובר ופעמים שאינו מעובר], ומכיוון שהתחילו למנות את התאריך מראש חודש הראשון, כינו חוקקי המצבה את יום 'באלול האמיתי כ"א באלול... וכך גם רב שרירא גאון באגרתו.

הותרו כל הספיקות ונתיישבו כל הקושיות (ראה "חקר ועיון" חלק א' עמוד קצ"ה-קצ"ב, ו'ברכת כהן' על התורה סימן קל"ב).

דף סב/א ובאו בה פריצים וחיללוה

האם כלי המקדש נותרו בקדושתם לאחר החורבן?

במסכת עבודה זרה (ב/ב) נאמר שלאחר חורבן בית המקדש סברו חכמים שיש לאסור לעולם את השימוש בכל הכסף והזהב שבעולם, מפני שבחורבן התערב כסף וזהב של הקדש בכסף חולין ואסור להשתמש בו. לבסוף לא אסרו זאת מפני הפסוק ביחזקאל (ז/כב): "וַיֹּאבֹד כָּהֵן פְּרִיצִים וְהִלְלוּהָ", מכאן שהכובשים גרמו לחילול הקדושה ושוב אינם קדושים. לפיכך, אומרת הגמרא, סרה הקדושה גם מאבני המזבח ששיקצו מלכי יוון.

בנושא זה קיימת מחלוקת מפורסמת בין בעל המאור, רבי זרחיה הלוי - הרז"ה, לבין בר-הפלוגתא שלו, הרמב"ן.

לדעת הרז"ה חפצי הקודש התחללו מדין מעילה, שהרי הלכה ידועה היא שהמועל בממון הקדש מחללם בכך מקדושתם ומתחייב לשלם את תמורתם. אמנם דין "מעילה" יש רק בישראל ולא בנכרי, ולפיכך הוא מפרש כי בעת בחילול הקודש והמקדש על ידי האוייבים השתתפו פריצי ישראל שסייעו להם במלאכתם והם אשר מעלו בממון הקודש וגרמו לחילולו.

הרמב"ן חולק על דבריו בתוקף וסבור כי חילול הקודש במקרה זה הוא מפני גזירת הכתוב שכיבוש הנכרים מחלל את הקדושה.

מחלוקתם אינה רק לגבי אופן חילול הקודש ותו לא, אלא השלכות מעשיות נובעות הימנה לגבי חפצים הקדושים בקדושת הגוף כגון, קרבנות וכלי שרת, שמעילה אינם מחללתם וגם אם מעלו בהם הם נותרים בקדושתם (ראה קידושין נה/א).

לפי הרז"ה, שחילול הקודש נעשה על ידי יהודים פושעים, התחלל, איפוא, ממון הקדש בלבד, אך כלי השרת נותרו קדושים עד היום הזה. ואילו לפי הרמב"ן שגזירת הכתוב היא שקדושת המקדש פגה עם כיבושו על ידי נכרים, הוא הדין גם לגבי כלי השרת ונמצא שכיום כלי השרת אינם קדושים (דבריהם נמצאים בע"ז שם בדף כא/א בדפי הר"ף).

במחלוקת זו עסקו רבים מגדולי הדורות והביאו ראיות לכאן ולכאן. אחת הראיות נעוצה בסוגייתנו. גמרתנו אומרת כי "בלשצר השתמש בכלי קודש שנעשו חול" ובכל זאת נענש. הרי לנו כדעת הרמב"ן שכלי הקודש של המקדש התחללו, שהרי לפי דעת הרז"ה כלי הקודש נותרו בקדושתם ומדוע נאמר בגמרא "שנעשו חול"! ("אבי הנחל" דף מו/ב מדפי הספר, ועוד רבים).

[לאחר שהתוודענו למחלוקת איתנים זו, מעניין לציין בקשר לכך ביאור נאה על פסוק במגילת אסתר מדברי הגאון רבי אייזיק חריף זצ"ל ("אבי הנחל" שם), ונאים הדברים לדף זה הנלמד בפורים קטן.

במסכת מגילה (יב/ב) דורשת הגמרא את פסוקי המגילה אחד לאחד. את הפסוק (אסתר א/יד) "וַיִּקְרָב אֵלָיו פְּרָשָׁא שֶׁתָּר אֶדְמֵתָא תְּלִישִׁישׁ מְרָסָא מְרָסָא מְמוּכָן שֶׁבַעַת שְׁנֵי פְּרָס וּמִדְ" דרש רבי לוי כי כולו מתייחס לקרבנות: אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, "כרשנא" - כלום אומות העולם הקריבו לפניך **כרים בני שנה**; "שתר" - כלום הקריבו לפני **שתי תורים**; וכן על זה הדרך.

השאלה המתבקשת היא, מה תביעה היא על הנכרים שלא הקריבו קרבנות כישראל? ברם, בגמרא ובמדרש מבואר כי במשתה שערך לבש אחשוורוש את שמונת הבגדים של הכהן הגדול. קטרגו עליו המלאכים, איפוא, מדוע הוא לובשם ומבזם, כלום עוסק הוא עכשיו בהקרבת קרבנות? ברי, כי אם הבגדים עדיין היו בקדושתם, כשיטת הרז"ה, היתה תביעת המלאכים נוקבת יותר - אחשוורוש משתמש בכלי קודש! ברם, לדעת הרמב"ן אפשר לבאר כי בגדים אלה כבר לא היו קדושים, עם זאת ראוי לנהוג בהם בכבוד ולא להשתמש בהם בבגדי חול וזאת טענו המלאכים...]

דף סד/ב אלא אומר ריש לקיש שירדו מנכסיהן

המוכס שהבטיח שלא יאכל בשר ולא ישתה יין אם לא יחזיר את ההלוואות

לפני למעלה מארבע מאות שנה חי רבי חיים כפוס, מגדולי הדור, אשר כבר בימיו כונה "בעל הנס".

נס ההתפקחות: החיד"א ("שם הגדולים" מערכת גדולים מ') מספר כי רבי חיים היה דיין במצרים ובאחד הימים נסתמא בעיניו והיו מרננים אחריו כי לקח שוחד. כששמע רבי חיים את הדברים אמר כי אם האמת כפי שמרננים עליו, ישאר עיוור לעולם, אך אם נזהר ביותר שלא ליטול שוחד, יאירו עיניו כבראשונה. "ואני הצעיר ראיתי חתימתו כשהיה סגי נהור, והיה חותם מאומד וכמעט אין האותיות ניכרות כמי שלא ראה. וראיתי חתימתו אחר כך "ה' נסי חיים כפוס" כתובה ומאושרה. ועד היום כל הנשבע לשקר על קברו, נענש".

הדף היומי

נדריים נ"ח-ס"ד

י"א-י"ז אדר א'

דף טז/ב עני

מצוה לקיים דברי המת...

סיפר הגרמ"י לפקוביץ שליט"א:
חמי, הרב מו' אבינקה, רבי אברהם יצחק גרשונוביץ, הילך בבחורותיו אצל רבו רבי אליעזר גורדון, ראש ישיבת טלז, וביקש ממנו מעות להוצאות הדרך. לא הסכים רבי אליעזר אלא אם יאמר דברי תורה. **נמלך** רבי אברהם יצחק בדעתו ואמר: חז"ל אמרו מצוה לקיים דברי המת, ומכיון שעני חשוב כמת, יש למלא את בקשתו...
ענהו רבי אליעזר: כל זאת כאשר המת מצווה בעוד חי, ולא כשהוא כבר מת...
מכל מקום, מכיון שנהנה מתשובתו, נתן לו כדי צורכו להוצאות הדרך.

לפני מאה שנים הוכיח הגר"מ טולידנו זצ"ל כי מקרה זה אירע במעשה הבא. באותה תקופה התגלעה מחלוקת הלכתית בין רבי חיים כפוי לבין רבי בצלאל אשכנזי בעל החיבור הנודע "שיטה מקובצת". במחלוקת התערבו גדולי הדור במצרים ובצפת, ביניהם הגר"מ אלגנטי, המהר"ט, ועוד.

גיוס כספים: מעשה באדם שזכה במשרת המוכס, שהיתה עתידה להניב לו הון רב, אך הוא נאלץ לפייס בממון רב את אחד משרי הממלכה שהתנגד למינויו, ולשם כך נטל הלוואות מאנשים שונים תוך הבטחה כי מצבו הכלכלי שפיר ובטוח הוא כי יפרע להם את חובו. כדי לחזק את דבריו נדר שאם לא יפרע את חובו הרי הוא נודר עצמו מאכילת בשר ומשתיית יין. לא רק הוא נדר כך, אלא גם יהודי בשם אברהם שהבטיח לכל שאין כל חשש להלוות כסף למוכס, וכן שני ערבים שחתמו על השטר. בסופו של דבר פוטר המוכס ממשרתו, ירד מנכסיו, ואת הלוואותיו כמובן לא פרע, אך בשר המשיך לאכול ויין המשיך לשתות.

המוכס טען - "נדרי אונסין": ותהום העיר. עליו לקיים את נדרו טענו רבים. ואילו הוא טען כנגדם: "נדרי אונסין!" הן למדנו במשנה (זב/א) כי אדם הנודר שחבירו לא ינה מנכסיו אם לא יבוא לאכול עמו ולבסוף לא בא חבירו מפני אונס, כגון שחלה בנו וכדומה - הנדר אינו חל מפני שהוא מוגדר "נדרי אונסין", שכן דעת הנודר היתה שאם חבירו יוכל לבוא ולא יעשה כן אזי יחול הנדר, ובמקרה זה הן חבירו לא יכול היה לבוא. מעתה גם נדרו של המוכס מוגדר "נדרי אונסין", וכי התכוון לנדור גם למקרה שיתרושש מנכסיו?

התרוששות אינה אונס! רבי חיים כפוי הסכים עם דבריו, אך כנגדו יצא חוצץ רבי בצלאל אשכנזי, בעל "שיטה מקובצת", וטענתו עמו: האם התרוששות נחשבת אונס? הס מלהזכיר! הנה, בגמרתנו מבואר כי לפני שהסכים יתרו לתת את בתו ציפורה למשה רבינו נשבע משה ליתרו שלא ישוב למצרים אלא יאשר להתגורר במדין. בסופו של דבר חזר משה למצרים לאחר ששני שונאיו, דתן ואבירם התרוששו מנכסיהם, מפני שבכך היה "פתח" לנדרו [פתח"ה הוא אמירה של הנודר, כי אם בשעת הנדר היה יודע את מה שהתודע לו היום - לא היה נודר אז]. מאחר שכלל בדיני התרת נדרים קובע כי "פתח" שלא היה צפוי כלל בשעת הנדר, אינו "פתח" ראוי, הרי לנו כי התרוששות היא דבר מצוי, שאם לא כן, כיצד מצא משה "פתח" לנדרו בכך שדתן ואבירם ירדו מנכסיהם. מעתה, כיצד יכול הנודר לטעון כי "לא חשב" על אפשרות זו? הן כל עיסוקו הוא להבטיח שישיב את הכסף, האם לא העלה על דעתו שיתכן שלא יחזיר את הכסף מפני שיתרושש? ודאי שחשב על כך, ומשלא פירט והתנה שנדרו לא יחול אם יתרושש, הרי נדרו חל גם באופן זה.

רבי חיים כפוי הסכים עם הדברים אך טען כי דווקא משום כך לדעתו נדרו של המוכס מוגדר "נדרי אונסין". כלומר, אין חולק על כך שהתרוששות מנכסים אינה מוגדרת כמאורע בלתי צפוי, אדרבה, כל אדם יודע שאינו יודע מה ילד יום. לפיכך, ברי שבשעה שהמוכס נדר את נדרו הוא שכח אפשרות זו שיתכן שיעני, שהרי אם היה זוכר זאת ודאי היה מתנה ומציין כי אינו נודר על דעת שירד מנכסיו. מאחר שבשעת נדרו לא זכר זאת, הרי נדרו הוא בעל מאפיינים זהים ל"נדרי אונסין", וכשם ש"נדרי אונסין" אינם חלים כך נדר זה אינו חל.

מחלוקת הלכתית זו פשתה בציבור וחתה קהילות, עד שיצאו שמועות זדוניות כי רבי חיים כפוי נטל שוחד מן המוכס כדי להצדיק את טענתו ולכן נסתמאו עיניו. עמד רבי חיים ואמר כי אם הצדק עמו ישוב מאור עיניו, וכך היה!

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגור בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו

הרה"ג יהודה אריה וולך שליט"א

ביהכ"ס היכל הצדיק - אלעד
לרגל הולדת הבת

הרה"ג אריה חייק שליט"א

ביהכ"ס אור דוד - רכסים
לרגל נישואי הבן

הרה"ג יהושע לוי שליט"א

ביהכ"ס ישועה ליעקב - בני ברק
לרגל הולדת הבן

הרה"ג יעקב יוסף מילר שליט"א

ביה"ח תל השומר - שיקום נויירולוגי
לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג משה שכטר שליט"א

ביהכ"ס שלום ורעות - בני ברק
לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

הופיע ספר **"כל נדרי"** - מאת הרב יצחק שטסמן ההלכות קבלת נדרים ומנהגים, התרתם והפרתם, נדרי תענית, צדקה, ומעשר כספים, שאלה על הפרשת תרו"מ, קבלת שבת ועוד. כולל פסקים חדשים ממוסקי זמנינו **"צוק" ל ויבלח"ט** ההלכות מתומצתות בשפה בהירה ושוה לכל נפש, ובהערות מובאים מקורות הדינים, בצירוף בירורי הלכה. **להשיג בכל הנויות הספרים ובטלפון 077-4300407**

מג"ש שרכשו ערכה, ניתן להשיג במשרדנו רח' ווגמן 3 או אצל הרכזים האזוריים

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
 רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
 Wagman street 1
 ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
 טל: 03-5775333
 פקס: 03-7601020
 E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151

הקדם והנצח את נשמות יקיריך ז"ל

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:
אדר - ניסן - אייר - סיון - תמוז
בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"

נותרו תאריכים ספורים כדלהלן:

אדר ב': י"ח, י"ט, כ"ד, כ"ג, כ"ו.
סיון: ד', ה', ט', י"ד, כ"ו, כ"ז.
ניסן: י"ח, כ"א, כ"ג, כ"ח, כ"ט.
תמוז: ה', ו', ז', ח'.
אייר: א', ב', י"ג, י"ד, כ"ט.

לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020